

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

Процес надання кредиту банком завжди пов'язаний з дією багатьох факторів ризику, які можуть призвести до його непогашення в зазначений строк. У зв'язку з цим, оцінка кредитоспроможності потенційного позичальника є одним з найголовніших напрямів роботи комерційного банку. Адже від правильної оцінки кредитоспроможності залежить ефективність діяльності банківської установи. Результатом несвоечасної, неякісної або неповної оцінки кредитоспроможності може стати неповернення кредиту, що в свою чергу, призведе до погіршення якості кредитного портфелю, порушить ліквідність банку. Оцінка кредитоспроможності є одним із чинників, який дозволяє зменшити кредитний ризик для банківської установи.

Оцінка кредитоспроможності позичальника - юридичної особи - здійснюється установою банку на основі вивчення різноманітної інформації про підприємство.

Дослідженням питань інформаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальником приділено велику увагу в сучасній науковій літературі. Серед вчених, які приділили даному питанню наукові праці, І.Бланк, Вал.Галасюк, Вік.Галасюк, О.Дзюблук, Г.Земітан, В.Кочетков, С.Науменкова, А.Поддєрьогін, Л.Примостка, В.Савчук, Г.Чепелюк, О.Чуб.

Загалом інформаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника установами банку здійснюється згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність", Статутом банку, нормативно-правовими актами Національного банку України, нормативними документами банку, "Принципами управління кредитними ризиками" Базельського комітету з банківського нагляду.

Найбільшу роль в інформаційному забезпеченні оцінки кредитоспроможності відіграють внутрішня інформація позичальника. При оцінці кредитоспроможності підприємства банк досліджує наступні аспекти:

- характер діяльності підприємства та тривалість його функціонування;
- фактори виробництва (трудові, виробничі та фінансові ресурси);
- економічне середовище (стадію життєвого циклу, умови конкуренції, стадію розвитку ринку

основної продукції підприємства, комерційну політику позичальника, ступінь освоєння прийомів і способів маркетингу).

Залежно від змісту і завдань аналізу установи банків використовують такі основні внутрішні інформаційні джерела: фінансову звітність; статистичну звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з первинної облікової документації (вибіркові дані); експертні оцінки та додаткову інформацію, що надається за погодженням сторін.

Джерелами визначення показників кредитоспроможності позичальника для банку можуть бути форми фінансової звітності, що відповідають міжнародним стандартам.

Форма 1 "Баланс" - звіт про фінансовий стан, що відображає активи, зобов'язання і капітал підприємства на встановлену дату.

Форма 2 "Звіт про фінансові результати", що містить дані про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний та попередній періоди.

Форма 3 "Звіт про рух грошових коштів", що відображає надходження та витрачання коштів у звітному періоді за операційним, інвестиційним і фінансовим напрямками діяльності підприємства.

Форма 4 "Звіт про власний капітал", що відбиває зміни у складі власного капіталу протягом звітного періоду.

"Примітки до звітів" — сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію та обґрунтованість статей фінансових звітів, розкривають іншу інформацію.

Мета розгляду фінансової звітності позичальника полягає в наданні установам банку повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства для оцінки якості управління та здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання, забезпеченості зобов'язань підприємства та регулювання діяльності підприємства для прийняття рішень про видачу кредиту.

Багаторічний досвід проведення робіт у сфері аналізу фінансового стану підприємств-позичальників і прийняття на цій основі рішень з питань стратегії й тактики виробничо-фінансової діяльності підтверджує важливість та складність цієї проблеми, її неоднозначність й багатовимірність, про що свідчить, зокрема, як велика кількість відносних коефіцієнтів, так і показників, які мають цілком практичний зміст.

Джерелами інформації для установ банку можуть бути також відомості про оцінку ділових якостей керівника, його спроможність організувати справу, швидко і вигідно реалізувати товар і інші якості.

Формування системи інформативних показників банком для конкретного підприємства пов'язано з

його галузевими особливостями, організаційно-правовою формою господарювання, обсягом та ступенем диверсифікації фінансово-господарської діяльності та інших чинників.

Звітність потенційного позичальника є лише одним із джерел одержання про нього інформації. До інших каналів належать такі: архів банку, обмін інформацією з іншими банками і фінансовими установами, вивчення фінансової преси.

Також джерелами інформації про кредитоспроможність позичальника можуть бути: переговори із заявниками; інспекція на місці; зовнішні джерела.

Банки можуть збирати інформацію двох видів: позитивну та негативну. Позитивна інформація включає широкий спектр даних про фінансовий стан та історію позичальника (відкриті рахунки, їх баланс, кредитний ліміт, усі видані кредити, стан погашення тощо). Негативна інформація обмежується історією попередніх відмов від сплати, порушень графіка платежів, банкрутств, списання боргів тощо.

Внутрішньобанківські джерела інформації складаються з відомостей про попередні контакти з клієнтом у сфері і кредитних, і некредитних стосунків. Велике значення в цьому разі мають такі архіви банку, як картотека кредитної інформації (ККИ), де зберігаються дані про кредити, які раніше було видано клієнтові, про затримки та порушення під час погашення позики.

Особливу увагу банківські установи звертають на перевірку техніко-економічного обґрунтування кредиту, наявність договорів на постачання і реалізацію, на ліквідність товару, порівняння розміру позички і обсягу планового прибутку, що здійснюється на основі розрахунку безпечного співвідношення прибутку та розміру позички. Також банки розглядають інформацію стосовно забезпечення кредиту, аналіз якого проводиться експертом за наступними параметрами: оцінка достатності оціночної вартості забезпечення для покриття можливих збитків від кредитної операції, виходячи з оціночного рівня ризику такої операції; оцінка рівня ліквідності запропонованого підприємством забезпечення.

Вітчизняна практика потребує розробки сучасної стратегії подальшого розвитку національної банківської системи з урахуванням зарубіжного досвіду створення єдиної бази даних про позичальників.

Таким чином, в даний час існує ряд труднощів, пов'язаних з інформаційним забезпеченням оцінки кредитоспроможності позичальника, таких як: відсутність єдиної нормативної бази, недостатність і недостовірність інформації, недостатньо якісна робота кредитних відділів, тощо. Зазначені проблеми ускладнюють процес оцінки кредитоспроможності клієнтів, але в той же час підштовхує до подальших теоретичних та практичних розробок в цій галузі.